

Venkraai

Verenigingsblad van de KNNV afdeling Eindhoven

2024 • nr 4

Mededelingen • Excursies • Lezingen • Verslagen • Artikelen

Venkraai Het verenigingsblad van de KNNV - afdeling Eindhoven

(Koninklijke Nederlandse Natuur Vereniging, Vereniging voor Veldbiologie)

De verschijningsdata zijn: 10 februari, 20 mei, 1 september en 20 december.
Kopij kan tot uiterlijk 4 weken voor verschijning worden ingeleverd bij de eindredacteur.

Eindredactie en opmaak

Gerard Vos, 040-2217857, redactie@eindhoven.knnv.nl

Redactieleden

Rob Aarts, 040-2531773 - John Bruinsma, 0499-473384 - Jan Schellekens, 040-2435473

"Venkraai" is een streeknaam voor de Zwarte stern, die vroeger in de omgeving van Eindhoven voorkwam als broedvogel op vennen.

De KNNV is een landelijke vereniging, opgericht in 1901. Het doel is natuurstudie en -bescherming door middel van inventarisaties en activiteiten als excursies, lezingen en cursussen.
De afdeling Eindhoven - opgericht in 1945 - is op al deze terreinen actief, o.a. in een aantal werkgroepen, zie hieronder. Het aantal leden bedraagt ongeveer 245.

Het lidmaatschapsgeld voor 2025 is € 37,50 voor een gewoon lid, € 16,00 voor een huisgenootlid, en € 21,50 voor een jongerenlid (Het jongerenlidmaatschap geldt t/m het jaar waarin men 30 jaar wordt). Bij toetreden na 30 juni geldt de helft van deze bedragen. Over te maken op de rekening van KNNV Afd. EHV., IBAN: NL27INGB0001066049, BIC: INGBNL2A.

Gewone leden ontvangen naast de Venkraai het landelijke KNNV-tijdschrift 'Natura' 4x per jaar.
Een informatiepakket voor toekomstige leden ligt bij de ledenadministratie gereed.
Aanmelden en opzeggen kan bij de ledenadministrateur, zie hieronder.

Kopij

De volgende Venkraai komt uit op 20 februari 2025. Kopij aanleveren vóór 20 januari 2025, per e-mail: redactie@eindhoven.knnv.nl. De redactie behoudt zich het recht voor, kopij aan te passen of in te korten.

Contact

Bestuur

Voorzitter: Sjef Ernes, 06-5515 4731,
voorzitter@eindhoven.knnv.nl

Secretaris a.i.

Jan Lanthers, 06-4974 0889,
secretaris@eindhoven.knnv.nl

Penningmeester a.i.

Gerard Vos, 040-2217857,
penningmeester@eindhoven.knnv.nl

Lid

Trudy Mennen, 06-1654 6882,
bestuur1@eindhoven.knnv.nl

Ledenadministratie

Ludy Aarts, 040-2531773,
ledenadministrateur@eindhoven.knnv.nl

Lezingen a.i

Ursula Elskamp, 040-2126288,
lezingen@eindhoven.knnv.nl

Cursussen

Ursula Elskamp, 040-2126288,
cursussen@eindhoven.knnv.nl

Publiciteit

Jan Lanthers, 06-49740889,
publiciteit@eindhoven.knnv.nl

Vertrouwenspersoon

Annemieke van Vucht, 0499-398897,
annemiekevanvucht@kpnmail.nl

Commissies

Excursiecommissie

Natascha Jaegers, 06-4178 0780,
excursie@eindhoven.knnv.nl

Natuurbeschermingscommissie

Jacqueline van Heek, 040-2110213,
natuurbescherming@eindhoven.knnv.nl

Werkgroepen

Vogelwerkgroep

Gerard Tielemans, 06-1551 6992, vwg@eindhoven.knnv.nl

Vogelgroep

Willy Meijer, 040-2428043, vogels@eindhoven.knnv.nl

Floristische werkgroep

Wim van der Ven, 06-2304 7990, fwe@eindhoven.knnv.nl

Insectenwerkgroep

Piet Tutelaers, 040-2854670, insecten@eindhoven.knnv.nl

Mossenwerkgroep

Marleen Smulders, 06-2002 4568, mossen@eindhoven.knnv.nl

Micro-hydrobiologische werkgroep

Joost van de Sande, 0497-591547,
micro-hydrobiologie@eindhoven.knnv.nl

Paddenstoelenwerkgroep

Annie Dirkx, 06-13052114, anniedirkxvhees@kpnmail.nl

Plantenwerkgroep

Petra van Leeuwen, 040-2114070, planten@eindhoven.knnv.nl

Natuurhistorisch archief

Dit bevat alle Wetenschappelijke Mededelingen, uitgaven van de Stichting Uitgeverij KNNV, inventarisatierapporten, Venkraaien, Dubbelloven, excursieverslagen en andere literatuur. Ieder lid van de afdeling kan gebruik maken van dit archief. Inlichtingen bij Jan Lanthers, 06-49740889, secretaris@eindhoven.knnv.nl

Tweedehands natuurboeken

Informatie: knnv.nl/lees-mee/tweedehands-boeken

Website

eindhoven.knnv.nl

Leon Dings, 06-5389 7198, webredactie@eindhoven.knnv.nl

Ontmoetingsgebouw

IVN-KNNV-gebouw d'n Aard, Ariespad 5, 5503EZ Veldhoven.

Venkraai

Verenigingsblad van de KNNV afdeling Eindhoven

Winter 2024

Berichten	“Op de hoogte-36”	2
	Korstmossenwerkgroep voorlopig op non-actief	2
	Verzoek van de penningmeester	3
	Wijzigingen ledenbestand	3
	Agenda voor de Algemene ledenvergadering op do 6 maart 2025	3
	Impressie van een geslaagde ledenbijeenkomst	4
	Huub van Melick Koninklijk onderscheiden	6
	Bestuurscrisis nog niet voorbij	7
	Nieuwjaarswandeling op zondag 12 januari 2025	8
	Nieuw boek over de Kampina	12
Excursies	Za 18 jan Excursie naar het Banisveld	9
	Za 2 feb Excursie naar de Landschotse Heide	9
	Za 15 feb Excursie naar de Groote Heide	10
	Za 8 mrt Excursie naar de Moerputten	10
	Excursies van de Vogelwerkgroep	11
Cursussen	Vogelcursus voor beginnende vogelaars	12
Lezingen	Do 16 jan Lezing "Het Jaar van de Wesp"	13
	Do 30 jan Lezing "Het Wasven - Groen in alles wat we doen"	13
	Do 20 feb Film "De Eeuwige Bossen"	14
Excursieverslagen	Excursie van de vogelgroep op 1 september naar de Herbertusbossen Heeze	15
	De Vogelgroep in Zeeland op 4 oktober	16
	Paddenstoelen excursie naar de Wielewaal, 5 oktober	19
	Wie sjoen us Leudal is...	21
Artikelen	Het Gentiaanblauwtje	22
	Najaarskamp Vogelwerkgroep Lac du Der	24
	Verstening van tuinen oorzaak van sterke afname van de Merel als stadsvogel	27
	Observaties van een theaterrat	28
Voorblad	Hop, wegvliegend uit de nestholte – Foto: Helena de Jong	

“Op de hoogte-36”

Sjef Ernes

Voorzitter, KNNV afdeling Eindhoven

Terwijl we genieten van de herfstkleuren, de paddenstoelen en de Kraanvogels in de lucht bij Lac du Der houd ik U ‘op de hoogte’, de laatste alweer dit jaar.

In deze Venkraai natuurlijk een prachtige foto van Huub van Melick, onze kersverse Ridder in de Orde

van Oranje Nassau. Een onderscheiding waar hij zelf maar zeker ook de KNNV Eindhoven supertrots op mag zijn. Dat die verdiend was leest u verderop in dit blad.

De uitreiking vond plaats op een ook al memorabele ledenvergadering op 12 okt jl. die uitzonderlijk goed was bezocht (voor KNNV begrippen bedoel ik dan). Het was een belangrijke peiling over 5 denkrichtingen die onze vereniging een solide toekomst moeten brengen. Van velen positieve reacties gehoord. Ook over die bijeenkomst een impressie in dit blad.

Degenen die er waren hebben bovendien kennis gemaakt met de prachtige locatie van ‘De Dassenburcht’. Opgezet en gerund door Stans en Peter Geboers. Een mooie samenwerking lijkt te ontluiken!

En ....de duurzame top 100 (door Trouw georganiseerd) kent een glorieuze winnaar: Rechten voor de Natuur, opgezet door Jessica den Outer. Bedoeld om Natuur een echte stem te geven aan tafel, haar rechten toe te kennen en daarmee de natuur ook haar belangen te behartigen. Een mooi statement, niet voor niets heeft ook KNNV natuurbelangenbehartiging in haar statuten als 4e doelstelling opgenomen !

Het was ook niet vreemd dat het woord biodiversiteit zo vaak is gevallen op de genoemde ledenraadpleging van 18 okt. Nog onwennig, dat wel, voor een nog sterk op soorten gefocuste vereniging. Maar zeker de jongere generaties uiten nadrukkelijker hun brede zorg voor natuurachteruitgang en bedreiging van de

biodiversiteit. En daar kunnen we iets mee. En daar moeten we ook iets mee. Biodiversiteit is de diversiteit aan genen, soorten en natuurlijke habitats. Waar wij als mens deel van uit maken. Nog recentelijk schreven Vogelbescherming en soortennl.nl een vlammend artikel in Trouw en Volkskrant, nu over het gebruik van nicotinoïden in de landbouw met desastreuze gevolgen voor bodemleven, bijen en andere insecten en dus vogels enz. enz.

‘We gaan toch geen actiegroep worden’ werd door leden gevraagd? Natuurlijk niet (mag wel). Belangen behartigen is meer dan actievoeren. Iemand zei: als wij tellen (waarnemen en doorgeven) terwijl anderen vertellen (natuureducatie) helpen we de bellers (die actie ondernemen, protesteren, inspreken) en de herstellende (de terrein en -natuurbeheerders). Samenwerken dus. Zo geven we samen de natuur een stem. Met mensen zoals Huub, maar we kennen er veel meer binnen onze KNNV. De toekomst wordt daarmee ook uitdagend en prikkelend voor nieuwe lezingen, cursussen en werkgroep-excursies, voor onze commissies en ons bestuur.

In ons bestuur verdienen Jan en Gerard na jarenlang bestuurslid te zijn geweest allebei een opvolger. Die komen in een gespreid bedje, want de heren hebben hun zaakjes meer dan perfect voor elkaar. Dus lezer, kom op, doe mee, 1 uurtje per week, 50 uur per jaar. Of doe het als duo met iemand anders die je kent. (dat is nog beter!). En het is nog leuk ook, maar dat merk je wel als je meedraait. Dus bel!

Korstmossenwerkgroep voorlopig op non-actief

Door omstandigheden kunnen de activiteiten van de Korstmossenwerkgroep Zuid-Oost-Brabant voorlopig

geen doorgang vinden. Het bestuur zal bezien hoe verder te handelen.

Verzoek van de penningmeester

Gerard Vos

Hierbij wil ik onze leden vragen, de contributie voor 2025 over te maken.

Het rekeningnummer is NL27 INGB 0001 0660 49 t.n.v. KNNV Afd. Ehv. Graag uw naam vermelden!

Het bedrag is:

Euro 37,50 voor gewone leden.

Euro 16 voor huisgenootleden, en buurleden.

Euro 21,50 voor jongerenleden (eind 2025 jonger dan 31 jaar).

Wijzigingen ledenbestand van 8 aug 2024 t/m 27 nov 2024

Nieuw

Dhr. W. van Dijk	Eindhoven
Mevr. H. Heestermans	Waalre
Mevr. S. Johnson	Eindhoven
Dhr. B. Nieuwenhuizen	Luyksgestel
Mevr. A. Renders	Sint-Oedenrode
Mevr. S. Speklé	Eindhoven
Dhr. H. van de Laar	Geldrop
Mevr. A. Westelaken	Eindhoven
Dhr. P. Wortelboer	Eindhoven
Dhr. L. Zwanenberg	Eindhoven
Dhr. C. Wijenberg	Geldrop

Geen lid meer per 1-1-2025

Mevr. A. Bertrams van Deursen	Eindhoven
Mevr. M. Elenga	Geldrop
Dhr. S. Frankhuizen	Eindhoven
Mevr. C. Galjaard	Eindhoven
Mevr. I. Klinkhamer	Sterksel
Dhr. J. Mooring	Eindhoven
Mevr. A. Priem	Eindhoven
Mevr. D. Roessingh van Iterson	Zoetermeer
Mevr. E. Smits	Eindhoven
Mevr. R. van Steenis	Venlo
Mevr. H. Guns	Nuenen

Stuur wijzigingen naar onze ledenadministrateur: ledenadministrateur@eindhoven.knnv.nl

Agenda voor de Algemene ledenvergadering op donderdag 6 maart 2025 (vooraankondiging)

Om 20:00 uur, in IVN-gebouw D'n Aard, Ariespad 5 in Veldhoven.

Agenda

1. Ontvangst met koffie
2. Opening met mededelingen en beleid van de afdeling
3. Vaststellen van de notulen van de Algemene Ledenvergaderingen van 29 februari en 4 april 2024
4. Jaarverslagen
5. Samenstelling bestuur
  - 5.1. Verkiezing van nieuwe bestuursleden (nog niet bekend)
6. Presentatie van het 4-jaren plan door de voorzitter.
7. Financiën.
8. Verkiezing afgevaardigde en reserve naar de Vertegenwoordigende Vergadering.
9. Vaststellen van datum Algemene Jaarvergadering in 2026
11. Rondvraag
12. Sluiting van de vergadering, waarna:

Pauze

Het na-pauze programma was nog niet bekend bij het opmaken van deze Venkraai.

Impressie van een geslaagde ledenbijeenkomst

Sjef Ernes

Wie er niet bij was op 12 oktober heeft iets gemist. Dat was in ieder geval voor velen de teneur bij de terugblik op een geslaagde bijeenkomst. Het was inhoudelijk geslaagd maar bovenal gezellig, feestelijk en op een unieke locatie.

De prominent zichtbare vlaggen langs de bomenallee wezen de weg naar 'De Dassenburcht', een museum annex natuurbeleving locatie, nog in opbouw maar met een mooie grote zaal om de 53 deelnemers en de gasten bij de borrel te ontvangen. De locatie is onderdeel van het gebied rondom de Opwettense molen aan de Kleine Dommel, op de grens van Nuenen en Eindhoven, eigendom van Stans en Peter Geboers, onze gastvrouw en gastheer.

De zaal zelf was feestelijk versierd met kleurrijke herfststukken op de tafels, groene tafelkleden op de diverse discussietafels waar flipovers ongeduldig stonden te wachten op slimme ideeën, suggesties en kanttekeningen. Met koffie/thee en gebak, een drankje en knabbels en een onverwachte surprise waren alle ingrediënten aanwezig om de bijeenkomst te doen slagen.

De surprise was natuurlijk de uitreiking van de koninklijke onderscheiding aan Huub van Melick, onze mossenman. Al met al dus een nuttige en gezellige, feestelijke bijeenkomst, wat het sociale ontmoetingsaspect van onze vereniging onderstreept en nodig is.

Inzet van de dag was verkenning van toekomstmogelijkheden. Hans van Sprang, een van de leden van de organiserende commissie, gaf een prikkelende inleiding op de middag met een historische terugblik als achtergrond. Daarna volgde een peiling bij de aanwezigen op 'toekomst-humeur' met een zestal vragen die met de mentimeter methode een real time statistische resultaatsweergave op het scherm toverde. (Het was voor sommigen nog wel even wennen, met je mobieltje met 50 man tegelijk communiceren).

De commissie had 5 toekomst-denkrichtingen geformuleerd die aan 5 tafels uitvoerig zijn bediscussieerd. Bewust was vermeden om als commissie zelf met haar oplossingen te komen op gevaar af dat de leden zeggen: doe maar (niet). Er was ruimte om in het verlengde van die denkrichtingen zelf concreet te worden. Waarbij aan sommige tafels het zelfs doorsloeg naar wilde toekomstplannen, nog ver weg van realiteit. Maar niet erg, beleidsplannen hebben per definitie een lange adem.

Algemeen viel op dat je grofweg twee invalshoeken ziet die met elkaar lijken te botsen maar dat is niet

zo. Een grote groep kent de KNNV als zijn/haar vereniging waar studie en kennis verkrijgen de hoofdtoon voerde. De soortenwerkgroepen hebben een verleden waar men terecht trots op is, dat wordt weerspiegeld in het lintje voor Huub. Men maakt zich zorgen over het voortbestaan van die werkgroepen. Men wil graag behouden wat zo tekenend is voor de KNNV.

Er is ook een groep die juist vanuit zorg voor natuur, betrokkenheid met debatthema's als biodiversiteitsverlies, stikstof, teruggang van soorten en aantallen, waterkwaliteit of omgevingswet-thema's zijn plek zoekt bij natuurverenigingen, ook bij ons. Het is de zorg om natuur in brede zin die aanzet om lid te zijn en dus vooral breed en naar voren denkt. Het zal boeiend zijn die beide inzichten te koesteren en te faciliteren.

De vijf denkrichtingen zijn goed aan bod geweest, voor nu volstaat even het noemen ervan voor degenen die er niet waren.

Zonder uitzondering was er veel te zeggen over de plek voor de jongere generaties in onze vereniging. Met hun multitasking attitude, hun drukke agenda's van gezin, werk, vrije tijd en hobby's een groep die de kans krijgt binnen de KNNV zichzelf te gaan organiseren binnen hun mogelijkheden en hun interesses.

Een 2e richting is de samenwerking met groene bondgenoten om behartiging van natuurbelangen echt inhoud te geven. Daarvoor hoeven wij echt geen actievoerders te worden.

Rondom profilering en zichtbaarheid zijn concrete suggesties gedaan. Er komt in ieder geval een digitale nieuwsbrief, die frequenter verschijnt dan de Venkraai en daarmee én actueler is én ook buiten onze vereniging gelezen kan worden.

De werkgroepen hebben een harde dobber om zichzelf te verjongen en te vernieuwen. Is er tijd en ruimte voor andersoortige werkgroepvormen rondom bredere thema's? Is biodiversiteit zo'n themawerkgroep? Ligt samenwerking met bijv. IVN's niet voor de hand om te zoeken naar hoe we complementair kunnen zijn aan elkaar?

En kunnen we ons aanpassen aan de tijd? Hoe ziet een vereniging anno 21e eeuw eruit. Er is gesproken over het sociale element, ontmoeting en gesprek, meehelpen en handjes uit de mouwen steken. In ieder geval tijd voor een welkomstcommissie om binnen de vereniging helder te krijgen wat verwachtin-

Beelden van de ledenbijeenkomst - Foto's en opmaak: Ludy Aarts

gen zijn bij leden en potentie in kaart brengt wat leden willen bijdragen.

De apotheose was hartverwarmend. Zo'n koninklijke onderscheiding onderstreept de potentie en het belang van een KNNV en van haar leden. En in de ontmoeting delen we ervaringen en passie die we als natuurminnaars met elkaar ervaren.

Chapeau aan de organisatoren en diegenen die mee hebben gewerkt aan de aankleding, de catering en de logistieke zaken. Voor herhaling vatbaar.

De commissie kan aan de slag met wat ze heeft gehoord en zal eind van het jaar haar advies uitbrengen aan het bestuur over een haalbare routekaart voor de komende 4 jaren. Het bestuur zal dat omzetten in een beleidsplan met concrete acties verdeeld over die 4 jaar. Daar horen jullie van op de ALV op 6 maart 2025. Wil je die niet missen, noteer dan de datum nu al.

Je zult er geen spijt van hebben, dat weet ik nu al.

Huub van Melick Koninklijk onderscheiden als Ridder in de Orde van Oranje Nassau

Sjef Ernes

Foto: José Walthuis

Aan het slot van de goed bezochte ledenbijeenkomst van onze KNNV afdeling Eindhoven werd Huub van Melick blij verrast met de komst van burgemeester Anton Ederveen. Als burgervader van de gemeente Valkenswaard (en met instemming van zijn Eindhovense collega Burgemeester Jeroen Deijsselsbloem, immers op Eindhovens grondgebied) mocht hij ons gerenommeerd lid Huub het lintje opspelden dat hoort bij de Ridderorde van Oranje Nassau.

Voor Huub zeker maar ook voor ons als vereniging een mooi eerbetoon en waardering voor zijn enorme werk als 'Mossendeskundige'. Huub is als amateur-wetenschapper een absolute grootheid in de wereld van Mossen- en Korstmossen-onderzoek in binnen- en buitenland. O.a. in Schotland, Ierland, Oostenrijk, Noorwegen, Rusland, en recentelijk nog (2005-2021) in Patagonië-Zuid (Chili) weten ze hem te vinden, en er wordt nog steeds correspondentie gevoerd.

In het bijzijn van zijn echtgenote Constance van Dorp en zijn kinderen en hun families stond Huub te glunderen, en terecht. En met hen de leden van de Mossenwerkgroep zoals Marleen en Margriet, een delegatie van de BLWG en ook vele aanwezige KNNV-ers, die met Huub al jaren hebben opgetrokken.

Mossen en Korstmossen zijn indicatoren voor milieu, luchtkwaliteit, bodem en waterleven. Waar zij verdwijnen (door verdroging of stikstof) of juist floreren (stikstofminnend of juist zuivere luchtkwaliteit) zeggen ze iets over bodem-, lucht- en waterkwaliteit. Hoogveenmossen houden water vast, hoogveen is bekend van de enorme CO2 opslag. In de ondersteuningsbrieven van o.a. wijzelf maar zeker ook in die van de BLWG (Bryologische en Lichenologische Werkgroep) en de landelijke KNNV stond: Huub is autodidact, inspireert en stimuleert andere onderzoekers. Amateurwetenschappers als Huub van Melick vullen een enorm gat in het wetenschappelijke veld waar bezuinigd is in de opleiding tot beroepsbryoloog en onderzoek naar Korstmossen (Utrecht, Groningen, Wageningen).

Zijn belangrijkste wapenfeiten op een rijtje

Huub is sinds 1969 lid van de KNNV en de Mossenwerkgroep, waarvan hij van 1982 tot 2005 ook de coördinator is geweest. Hij was voorzitter van KNNV Eindhoven van 1973 tot 1977. Later werd hij bij de BLWG eerst secretaris, in 1984, en vervolgens voorzitter (1990-1996). Reden waarom hij het erelidmaatschap van de BLWG kreeg uitgereikt in 1997.

Hij was mede-auteur van de Rode lijst van verdwenen en bedreigde Mossen & Korstmossen in 1992, en mede-auteur (met prof. Rob Gradstein) van het standaardwerk "de Nederlandse Levermossen en Hauwmossen" (1996). Zijn grootste werk leverde hij als auteur van de "Atlas van de Mosflora van Eindhoven" (2007), een floristische inventarisatie van Bladmossen, Levermossen en Hauwmossen. Een monument binnen de Bryologische & lichenologische wereld.

Huub schreef mee aan de "Mosflora in Z.O. Brabant", (2000), na meer dan 25 jaar van inventariseren onder leiding van hemzelf. Hij leverde hij tal van wetenschappelijke artikelen als publicist in Lindbergia, het blad van de Nordic Bryological Society (Denemarken, Scandinavië, Nederland) en ook in Buxbaumiella, het blad van BLWG

Tot slot: KNNV landelijk, de BLWG en zeker ook onze afdeling in Eindhoven is enorm trots op deze onderscheiding die hij meer dan verdiend heeft. Er zijn meer leden in onze vereniging die aan vergelijkbare meesterwerken hebben meegewerkt, zoals over flora, sporen, insecten. Zoals Huub hebben ook zij de vereniging organisatorisch geïnspireerd en gesteund, nee, getrokken! Het lintje moge dan ook een onderscheiding zijn voor natuurwetenschappers zoals de KNNV die gelukkig nog steeds telt, met hun hobby duidelijk geplaatst in een bredere maatschappelijke context. En dat is nodig, want de natuur heeft een stem nodig, u heeft dat al vaker gehoord.

Bestuurscrisis nog niet voorbij

Sjef Ernes en Trudy Mennen

Het is precies een jaar geleden dat het erop ging lijken dat het bestuur van de KNNV Eindhoven weer op sterkte zou zijn met ook uitzicht op opvolging van zowel de penningmeester als de secretaris. Niets is minder waar. De vereniging kan zich in de handen knijpen dat zowel Gerard Vos als Jan Lanthers het afgelopen jaar onverminderd hun verantwoordelijkheid hebben genomen maar het is natuurlijk niet oké.

Een vereniging met 250 leden waar jaarlijks minimaal 10 nieuwe leden bijkomen wat het vertrek of verlies van leden compenseert, moet in staat zijn om ook het bestuur zo af en toe te verversen. Bovendien is het niet correct dat nu al jaren er een vaste kern is die alle voorkomende activiteiten organiseert zoals lezingen, cursussen, excursies en communicatie & PR. Ook in die categorie is weinig doorstroming.

Reden voor het bestuur om nu toch echt (weer) de noodklok te luiden. Op de komende ALV op 6 maart 2025 zullen zowel penningmeester als secretaris definitief terugtreden uit hun functie. Als deze Venkraai op de mat valt bij de leden hebben we nog 3 maanden om met kandidaten te spreken. Liefst met meer dan 2 kandidaten zodat we het pakket van beiden over meer mensen kunnen verdelen. Dat verlaagt de drempel om mee te doen in het bestuur.

Op de ledenbijeenkomst van 12 oktober hebben alle (!) aanwezigen aangegeven bereid te zijn 10, 20 tot zelfs 50 uur per jaar in te zetten voor het reilen en zeilen van onze vereniging. Maar velen die dat hebben aangegeven doen dat nu al. Dus we zoeken vooral bij die leden die er niet waren maar wel enthousiast zijn over wat onze vereniging allemaal doet (voor jullie).

Zelf hebben we ook een aantal maatregelen genomen. Het bestuur komt maximaal 8x per jaar bij elkaar. Een deel van de activiteiten die onze huidige secretaris doet gaan we anders inrichten, bij anderen beleggen en effectiever organiseren. Onze huidige secretaris zal bovendien als achterwacht fungeren voor de nieuwe.

Als secretaris hoeft je alleen maar je te wijden aan de typische secretariaats taken zoals agenda, notulen en documentatie van de bestuursvergaderingen en de ALV. Geen jaarverslag (mag wel), geen communicatie & PR, dat ligt bij de publiciteitscommissie. In het huidige digitale tijdperk is 'post verwerken' geen issue meer.

Onze huidige penningmeester heeft de boekhouding, gekoppeld aan de ledenadministratie, mag ik wel

zeggen, voortreffelijk voor mekaar. Als nieuwe penningmeester kun je 100% gebruik maken van zijn systeem. Als je zorgvuldig en accuraat van aard bent is dit een vacature die weinig tijd kost.

Maar bovenal: meedoen in het bestuur van ONZE vereniging is leuk en boeiend, het geeft voldoening en bovenal kun je meedenken en mee praten over onze toekomstplannen. Geen hoogdravende vergezichten maar creatieve stimulerende ideeën die nu opkomen uit de toekomstverkenning en die leuk zijn met anderen samen uit te werken.

Dus bel met mij, vraag inzage en inzicht in wat het inhoudt. En draai een keertje of twee mee alvorens je ja zegt! Wij zitten klaar bij de telefoon.

Nieuwjaarswandeling op zondag 12 januari 2025

Trudy Mennen

Vertrek: 10:00 uur, parkeerplaats van De Vresselse Hut, Vresselseweg 33 Sint-Oedenrode
Duur: Ongeveer 2 uur (5 km).
Aanmelden: Vanwege de catering graag uiterlijk woensdag 8 januari aanmelden via de KNNV-website eindhoven.knnv.nl (zie agenda) of per e-mail aan: bestuur1@eindhoven.knnv.nl

Bij twijfel of de wandeling doorgaat, is het verstandig om 's ochtends vóór vertrek nog even de KNNV-website eindhoven.knnv.nl (zie agenda) te bekijken, of uw ingekomen e-mailberichten.

Wandeling: Startpunt parkeerplaats Natuurpoort De Vresselse Hut
Na afloop biedt de KNNV u vanaf 12.00-12.30 uur een kop soep aan bij De Vresselse Hut.

De Brabantse natuurpoorten vormen de perfecte toegangspoort tot de prachtige natuur en het landschap dat de provincie Noord-Brabant te bieden heeft. Een van deze natuurpoorten is te vinden bij de Vresselse Hut, een charmante plek die grenst aan de schitterende natuurlijke omgeving van Brabant.

Het Vressels bos is een bosgebied van 241 hectare groot en ligt ten oosten van het kerkdorp Nijnsel (Sint Oedenrode) en de Dommel. Het bos is genoemd naar de nabijgelegen buurtschap Vressel. Dit gebied ligt op een stuifzandheuvel, die drie meter hoger is dan de omliggende akkers. Amper een eeuw geleden bestond het Vressels bos nog uit heide, zandverstuivingen en een paar vennen. Omdat de boeren zo'n last hadden van het stuivend zand, besloten ze het te bebossen. Zo ontstond het Vressels bos. Je vindt er nog steeds meerdere vennen, waarvan Hazenputten het grootste ven is. In dit gebied grazen runderen, die het gebied rond de vennen openhouden.

We wandelen door het landschap met hooilanden, bos, heideveldjes en vennen en hopen natuurlijk een aantal van de ruim 50 broedvogels te zien!

Informatie over het gebied:

- Natuurpoort De Vresselse Hut: natuurpoorten.nl
- staatsbosbeheer.nl
- bezoekmeierijstad.nl
- kienehoeve.nl

Excursies

- **Aanmelden bij de excursieleider is noodzakelijk, tenzij anders is aangegeven.**
Er kan immers een kleine wijziging zijn, en vervoer kan aangepast worden. En mocht een excursie niet doorgaan, dan kunnen degenen die zich hebben aangemeld worden ingelicht.
- Mogelijk worden er tijdens een excursie foto's gemaakt waar deelnemers op staan.
Als u daar bezwaar tegen heeft, wilt u dat dan kenbaar maken.
- Zorg voor proviand (eten en drinken) en neem regenkleding mee, evt. laarzen.
- En natuurlijk.... een veldkijker, een loepje, je favoriete boek om iets in op te zoeken.
- Let bij colonne rijden altijd op degenen die volgen, dit om elkaar niet uit het oog te verliezen.
- De chauffeur kan de route ontvangen van, of vragen aan de excursieleider.
- Ook niet-KNNV-leden zijn van harte welkom.
- Het KNNV-principe is: We leren van en ontdekken met elkaar, ieder brengt het hare of zijne in.

Za 18 jan – Excursie naar het Banisveld

Thema: Winterwandeling
Leiding: Natascha Jaegers
Duur: 3-4 uur
Lengte: Ca. 10 km
Start: 10:00 uur, parkeerplaats Kampina Banisveld aan de Koevoortseweg 24 in Boxtel
Aanmelden: Via de KNNV-Website

Het Banisveld is jarenlang intensief gebruikt als landbouwgrond en lokale vuilnisbelt. In 1996 is dit gebied opgekocht door de Vereniging Natuurmonumenten die de opstallen heeft verwijderd en de voedselrijke bovenlaag heeft afgevoerd.

Binnen een tijdsverloop van 10 jaar is het gebied veranderd van een grootschalig landbouwgebied in natuur waar onder andere veel verschillende soorten hogere planten, vlinders en vogels leven. Het gebied vormt een verbindende schakel tussen De Mortelen en de Kampina. Dit is een gevarieerde wandeling door een minder druk bezocht stukje Kampina, waar natuur en cultuurhistorie met elkaar versmolten zijn.

We lopen langs Balsvoort, een landbouwenclave waar ooit vijf boerderijen stonden, en langs bolakkers. Onderweg komen we waarschijnlijk runderen en paarden tegen. We wandelen langs een deel van de Beerze dat nog steeds zijn oorspronkelijke loop volgt.

Bruine winterjuffer – Foto: Trudy Vos

Het laatste en ook het eerste deel van de wandeling gaan langs het Banisveld. De voormalige vuilnisbelt is tientallen jaren geleden goed afgedekt en doet nu dienst als uitkijkheuvel met toren. Bij deze toren staan een aantal picknicktafels, de plek voor koffie of thee.

Za 2 feb – Excursie naar de Landschotse Heide

Thema: Algemeen
Leiding: Rob van Vucht, 0499-398897, robvanvucht@hetnet.nl
Duur: halve dag, ca. 6 km, rond 13:00 uur terug
Start: 9:00 uur, Gerardusplein, Eindhoven
Aanmelden: via de KNNV-website, of per e-mail

De Landschotse Heide ten zuiden van Middelbeers is een heidegebied omsloten door loof- en naaldbossen, met enkele grote vennen, zoals de Keijenhurk. Enkele jaren geleden is daar een nieuw ven bijgekomen aan de oostkant: het Berkven. Sindsdien is het gebied nog aantrekkelijker geworden voor watervogels. Samen vormt het een weids afwisselend landschap.

Hiernaast: Rood Bekermos – Foto: Trudy Vos

Za 15 feb - Excursie naar de Groote Heide

Thema: Landschap, vogels.
Leiding: Jacques van Kessel, 040-2531211, j.kessel51@upcmail.nl
Lengte: ca. 6-7 km.
Start: 9:00 uur, parkeerplaats Hut van Mie Pils, einde Hutdijk, Aalst.
Duur: tot 12:00 uur.

We gaan in een heidegebied van Brabants Landschap wandelen. Een open landschap met het Klein Huisven en wat andere naamloze vennen. De afgelopen jaren zijn hier delen van de heide kleinschalig geplagd, en met succes. Aan de zuidzijde van dit gebied liggen veel bossen met waterputten die eigendom zijn van Brabant Water.

Za 8 mrt – Excursie naar de Moerputten

Thema: Landschap, Vogels
Leiding: Freek Smedema, freek.smedema@hetnet.nl
Lengte: Ca. 5 km
Start: 9:00 uur, Parkeerplaats Orionstraat in Eindhoven, tegenover Albert Heijn
Aanmelden: Via de KNNV-Website, of e-mail

Aan de rand van Den Bosch liggen de Moerputten. Het is van oorsprong een laagveenmoeras waar vroeger turf werd gewonnen. Eeuwenlang was het onderdeel van een gebied dat in tijden van dreigende oorlog onder water kon worden gezet om de stad te verdedigen. In 1890 werd dwars door de Moerputten een spoorlijn aangelegd. De laatste trein reed in 1972 en sindsdien is de rust teruggekeerd.

Het eerste deel van de wandeling lopen we over de oude spoordijk en de spoorbrug die in oude glorie is hersteld. Vanaf de brug heb je goed zicht op een plas waarin veel watervogels overwinteren.

Vervolgens lopen we via de polder en over het langste vlonderpad van Brabant weer terug. Delen van het pad kunnen drassig zijn dus neem hoge wandelschoenen of laarzen mee.

Moerputtenbrug – Foto: Freek Smedema

Excursies van de Vogelwerkgroep

Datum	Gebied	Vertrek	Tijd	Contact
Za 14 dec	Klapekstertelling	Strabrecht	?? uur	Han
Zo 15 dec	De Pan (ook KNNV-excursie)	Gerardusplein	9:00 uur	Annemieke en Rob
Zo 29 dec	Zeeland	Orionstraat	8:00 uur	Annemieke en Rob
Zo 19 jan	Biesbosch	Orionstraat	9:00 uur	Annemieke en Rob
Zo 9 feb	Waaltocht	Orionstraat	9:00 uur	Martien
Zo 23 feb	Kraayenbergse Plassen	Orionstraat	9:00 uur	José
Za 15 mrt	Geijsteren	Wolvendijk	9:00 uur	José

Contactpersonen

Han Monteiro	06-51831167	hanmonteiro@gmail.com
Martien Helmig	06 - 51435582	m.helmig@bbhmail.nl
Annemieke van Vucht	0499 - 398897	annemiekevanvucht@kpnmail.nl
Wim van de Meugheuvel	06 - 30127405	wim@vandemeugheuvel.nl
José Walthuis	06 - 48776774	jose.walthuis@kpnmail.nl

* * * * *

Moerassprinkhaan *Stethophyma grossum* – Foto: Martien Helmig

Cursussen

Vogelcursus voor beginnende vogelaars

Docent: Rob Aarts

Lesavonden

Maandag 10 maart en maandag 24 maart 2025
20:00 – 22:00 uur
Gebouw D'n Aard, Ariespad 5, 5503 EZ Veldhoven
(s.v.p. niet parkeren op Ariespad)

Excursies

1^e excursie: zaterdag 15 maart 2025
Vogelwandeling vanaf Toterfout.
Vertrek: parkeerplaats Gasterij 't Dorpsgenot,
Toterfout 13-A, 5507 RD Veldhoven.

2^e excursie: zaterdag 5 april 2025.
Plaats nog nader te bepalen.

In weerwil van het ruime aanbod aan vogelcursussen in de regio kunnen wij als KNNV Eindhoven natuurlijk niet achterblijven. De soortgroep vogels heeft blijkbaar een bijna magische aantrekkingskracht. Begrijpelijk: Terwijl er bij de studie van andere soortgroepen vaak een periodieke rustperiode bestaat, is dit bij de vogels vrijwel niet het geval. Je kunt er dus het gehele jaar op uit trekken. De vogelwereld is bovendien ook een dynamische wereld. Dat blijkt uit de Grauwe klauwier op de foto. Kwam deze vogelsoort rond Eindhoven vijf jaar geleden nog nauwelijks voor, nu is het bijna een gewone soort geworden.

Nadere info

De cursus is bedoeld voor beginnende vogelaars. Er is geen voorkennis noodzakelijk. Enkele thema's die aan bod komen zijn: efficiënt leergericht waarnemen in het veld, kijkers en veldgidsen, eenvoudige indeling vogels, kenmerken van vogels, biotopen in de regio en de vogelbevolking daarin, de beginselen van

Grauwe klauwier, Patersgronden, mei 2022
Foto: Rob Aarts

vogelzang. Een ontspannende vorm van enig huiswerk voor de liefhebbers is ook opgenomen.

Prijs (inclusief koffie en thee)

€ 30 voor KNNV- en IVN-leden

€ 40 voor niet-leden, incl. KNNV-lidmaatschap tot eind 2025

Aantal deelnemers: max. 20

Opgave

Tot en met zaterdag 1 maart 2025 via de website eindhoven.knnv.nl (voorkeur) of per mail aan cursussen@eindhoven.knnv.nl onder vermelding van naam, adres, woonplaats, e-mailadres, telefoonnummer en wel/geen lid KNNV/IVN.

Na uw aanmelding ontvangt u een bevestigingsmail met de betaalgegevens.

* * * * *

Nieuw boek over de Kampina

Kampina viert een jubileum, want het is 100 jaar geleden dat Natuurmonumenten in het bezit kwam van dit gebied dat inmiddels 1600 ha groot is. Bij de jubileumviering is een nieuw boek uitgekomen:

“Kampina - Geschiedenis en bescherming van een Natuurmonument”.

Het ISBN is: 978-94-95276-79-8, en de prijs: 39,95 Euro.

Lezingen

Do 16 jan - Lezing "Het Jaar van de Wesp"

Door Wiel Zentjens

20:00 - 22:00 uur

Gebouw "D'n Aard", Ariespad 5, 5503 EZ Veldhoven

Vooraf aanmelden via onze website eindhoven.knnv.nl

2024 was het Jaar van de Wesp. Aandacht voor de wesp is uiteraard niet aan een jaartal gebonden en is alleen maar meer wenselijk en noodzakelijk. Daarom zal Wiel Zentjens van IVN Cranendonck graag voor KNNV afd. Eindhoven over zijn jarenlange betrokkenheid bij dit interessante insect komen vertellen.

De meeste mensen kennen vooral de 'limonade-wesp', de Wesp die in de (na)zomer afgewerkt is en dan voor zichzelf op zoetigheid afgaat en dan hinderlijk kan zijn voor de mens. Maar de meeste soorten Wespen (in Nederland meer dan 5000) hebben juist een fascinerende levenswijze, leven vaak solitair (alleen) en doen ons niks kwaad.

Een grote groep vormen de Sluipwespen - vaak met een lange legboor om de eitjes af te zetten in prooi-soorten: deze wespen worden vaak ingezet voor biologische plaagbestrijding.

Heel veel soorten Wespen leven solitair in de grond en noemen we Graafwespen. Omdat Wespen dierlijke prooien vangen voor de larven van hun nageslacht, zie je deze Wespen 'thuiskomen' met allerlei prooi-

soorten zoals Spinnen, Rupsen, Vliegen enz. En als je een Goudwesp te zien krijgt, zie je een van de mooiste juweeltjes onder de insecten, zo mooi en iriserend gekleurd.

Sabelsprinkhaandoder – Foto: Wiel Zentjens

Tijdens deze lezing gaat Wiel niet zozeer in op de sociale Wespen, maar juist op een aantal van die andere bijzondere wespensoorten.

Do 30 jan – Lezing “Het Wasven - Groen in alles wat we doen”

Door Alfred van Kempen

20:00 - 22:00 uur

Gebouw "D'n Aard", Ariespad 5, 5503 EZ Veldhoven

Vooraf aanmelden via onze website eindhoven.knnv.nl

In 2024 vierde het Wasven in Eindhoven haar 25-jarig jubileum. Het bewonersinitiatief, dat ooit begon als een actiegroep, is uitgegroeid tot een succesvolle maatschappelijke onderneming. Alfred van Kempen is een van de oprichters, en auteur van het boek 'Groen in alles wat we doen'. Dit boek gaat over de filosofische achtergrond en de ontwikkeling van Het Wasven.

Op deze avond voor KNNV afd. Eindhoven zal Alfred na een korte presentatie graag met ons in gesprek gaan over het bewonersinitiatief 'Wij zijn het Wasven'. Het Wasven is een groene oase van 24 hectare. In het gebied tref je allerlei landschapselementen aan zoals heide, vennen, akkers, heggen, lanen en bossa- ges. Die noemen we ecotopen. Het is een lappende-

ken, die is ontstaan door eeuwenlange bewoning en ontginning en die kenmerkend is voor het beekdal van Eindhoven en omgeving.

Landschap

De Kleine Dommel vanuit Heeze, de Dommel vanuit België en het Eindhovens Kanaal vormen de grenzen van de wijk Tongelre. De Dommel en Kleine Dommel komen samen in het beekdal van het Eckartse bos, ook wel de Lage Heide genoemd. Het Wasven ligt tussen de twee beken in op een dekzandrug, de Hooge Heide.

Het streven is het Wasven te verankeren in het Natuurnetwerk door ecologisch en duurzaam beheer. Zo krijgen flora en fauna meer kans zich te ontwikkelen. Meer informatie op wasven.nl

Hiernaast: Voorkant van het boek 'Groen in alles wat we doen'.

Do 20 feb – Film “De Eeuwige Bossen”

Door Jan Ketelaars

20:00 - 22:00 uur

Gebouw "D'n Aard", Ariespad 5, 5503 EZ Veldhoven

Vooraf aanmelden via onze website eindhoven.knnv.nl

Deze documentaire van Jan Ketelaars, in samenwerking met Bert Maes, gaat over het beheer en behoud van onze bedreigde inheemse bossen. Bert Maes die al meer dan 30 jaar onderzoek doet naar wilde bomen en struiken is hoofdpersonage. In nog maar 3% van onze bossen en houtwallen komen wilde bomen en struiken voor. Waar staan ze en hoe werden ze in het verleden benut?

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft een Kaart gemaakt waar alle tot nu toe bekende wilde bomen en struiken in Nederland staan. In diverse musea zijn voorbeelden te zien van het historisch gebruik van hout. Er wordt onderzoek gedaan naar het DNA en naar jaarringen van wilde bomen.

Op de genenbank worden zoveel mogelijk inheemse soorten gekweekt om ze voor uitsterven te behouden. De wilde bomen blijken goed bestand tegen klimaatverandering.

Het beheer van de wilde bossen gaat nog niet overal goed. Soms worden soorten geplant die van nature niet thuishoren in een wild inheems bos. Uitheemse soorten kunnen het bos overnemen en de inheemse bomen verdringen. Daar zijn maatregelen voor nodig.

Het beleid van het ministerie en de provincies is erop gericht om de kennis te vergroten. Zodat toekomstige generaties ook nog van onze prachtige bossen met wilde bomen en struiken kunnen genieten.

Jan Ketelaars en Bert Maes (onder voorbehoud) zijn aanwezig om de film voor KNNV afdeling Eindhoven te introduceren en toe te lichten.

Zie ook de site:
eeuwigebossen.nl

Wandelen in het Savelsbos in Zuid-Limburg

Excursieverslagen

Excursie van de vogelgroep op 1 september naar de Herbertusbossen Heeze

Hans van Sprang

Het is niet de eerste keer dit jaar dat de weersverwachting en het reisdoel niet met elkaar in overeenstemming lijken. Vaak waren het regen en wind die een dag met kijkplezier om zeep hielpen. Nu lagen de zaken subtieler. De wandeling zou grotendeels over open veld gaan en de verwachting was zonnig en tropisch warm. Gezien het feit dat we met onze snelheid tot diep in de middag bezig zouden zijn, was de keuze niet reuze en dus kwam een andere optie om de hoek: De Herbertusbossen, bij het kasteel. Kleinere afstand, dichterbij huis om er te komen en heerlijk onder de bomen dus minder warm.

En daar staan we dan, zondag ochtend tegenover de boswachterswoning, zonnig maar redelijk koel en zonder verwachtingen: wat zie je nu in dit jaargetijde aan vogels in een bos, als het ook nog warm wordt? Als je niets verwacht dan valt alles mee, zeggen ze en dat is vandaag ook zo. Het is heerlijk lopen in de koelte van de bomen en het is fantastisch om te zien hoe de lichtval door de bomen het perspectief verstoort. Licht achter en donker voor, en de uitleg in je hoofd is anders. Dat alleen al is de moeite waard. Maar tot onze verrassing vallen ook de vogels op en mee. Het begint met overvliegende zwarte ooievaars, die we later samen met een gewoon broertje bij een klein plasje water zien staan. Wat een prachtige vogels zijn dat.

De Ooievaars – Foto: Gerard Vos

En wat te denken van een felle gele stip op een gemaaid stuk land. Een Geelgors die daar op zoek is naar zaden en in zijn omgeving zien we meer geelgorzen verschijnen. In de bomen een Goudvink, overvliegende Staartmezen, Boomklevers en naast

een Grote ook een Middelste bonte specht, die herkend wordt aan een meer roze buik en een geblokt jasje op de rug.

De Goudvink – Foto: Gerard Vos

Een jagende Bruine kiekendief vliegt over het open landschap en een groep Lepelaars stijgt op en vliegt weg, terwijl er één een rondje draait zodat hij gefotografeerd kan worden. Al wandelend en zittend komt er vandaag een hele verzameling van vogels aan ons voorbij.

Kun je het allemaal onthouden, is de vraag die ik halverwege de ochtend gesteld krijg? En dat confronteert ons glashard met een ander aspect van de vogelgroep. De gemiddelde leeftijd van de groepsleden is ver over de zestig en het tempo van de wandeling was vandaag net als meestal ongeveer 5 km in 3 uur, en dan reken ik het half uur koffiedrinken al niet mee. En daarmee komt meteen het grote dilemma op tafel: is het realistisch om te veronderstellen dat jongere leden zich in deze groep een beetje op hun gemak zouden voelen? Kun je deze manier van vogels kijken in zo'n oude groep nog voor jongeren aantrekkelijk maken of zou het beter zijn om gewoon een vogel (werk) groep voor jongeren te (laten) starten. Lastige vragen en zelfs als we al een antwoord kunnen geven blijft de vraag hoe je dat dan uitvoert.

Om 12 uur staan we weer bij de auto. Het is dan goed warm. We hebben zoveel meer gezien dan we dachten dat je het gerust een topdag mag noemen. Zomaar een zondagochtend in de Herbertusbossen kan ook onvergetelijk zijn; dat blijkt.

De Vogelgroep in Zeeland op 4 oktober

Tekst en foto's: Hans van Sprang

Voorspel

Het is 8 september en tot onze verbazing is het droog. Anders dan verwacht. Gisteren een voorstel voor een dagprogramma voor het weekend van de Vogelgroep begin oktober gemaakt en aan de deelnemers toegestuurd. Zeeland is de locatie, Schouwen-Duiveland en meer precies Renesse als centrum van de activiteiten. En met een droge zondag in het verschiet kun je op zijn minst de route op de eerste dag vast verkennen. Om kwart over negen zitten we in de auto. Zelfde weg, vier weken voor de eigenlijke reis.

We slaan bij Hoogerheide af van de A4 en rijden richting Tholen. Daar is een mooie weg door de polder Hogerwaard, waar soms veel vogels te zien zijn. Deze keer is dat niet zo. Wat opvalt is dat het er veel droger is dan ik me kan herinneren en daarbij staat langs de weg aan de rechterzijde overal vrij veel hoog riet, zodat het lastig is om iets te zien. Tussen de begroeiing door zien we een viertal Lepelaars, maar daarmee houdt eigenlijk de waarnemingenlijst op. Deze keer de omweg niet waard.

Als we over de Oesterdam rijden is het ongeveer half elf en net als over een maand redelijk laag water. Je kunt dan midden op de dam even naar de waterkant en daar 2 km rijden om te kijken wat er op de drooggevallen oevers zit. Van grote afstand zagen we dat helaas al. Dit keer waren het de kite-surfers die de hele kustlijn domineerden en vogels waren gevlogen. Door naar de Bergsediepsuis en de plasjes ernaast.

Bij de haven alleen een paar meeuwen, maar bij de plasjes wel meer geluk. Daar zitten op een stukje land zeker 50 Regenwulpen en vliegen regelmatig nog groepen over. Ook lopen er een stuk of 7 Watersnippen te foerageren op de oever. Echt mooi om dat te zien terwijl er ook nog Boerenzwaluwen in groepen overkomen op weg naar een verzamelpunt. Overigens zijn er verder geen steltlopers, alleen een paar Kieviten en natuurlijk meeuwen, heel veel meeuwen.

We rijden van daar naar de Scherpenissepolder, een plek waar aan de zeedijk een kijkscherm staat en waar meestal veel te zien is. Alleen is ook hier het water veel lager dan normaal. Wel zijn de Kluten er, die zijn er eigenlijk altijd en daarnaast zien we gelukkig Kemphanen lopen, deels in zomerkleed, deels al grijs en nietszeggend. Een groep Lepelaars verweg en een nog net herkenbare Wintertaling, opvallend omdat hij zo klein is, maken ook hier dat je nog niet echt veel soorten ziet.

We sluiten de ronde af bij de Rammegors. Ook daar staat het hele gebied droog, een klein stukje water bij de inlaat zou ruimte voor vogels kunnen zijn. Maar er is niets. Steeds weer wordt je afgeleid door stronken van bomen die blijkbaar zijn afgestorven en die nu net onbeweeglijke vogels zijn die wachten tot ze worden waargenomen. Niet dus.

De weg terug gaat over Antwerpen omdat de A58 tussen Breda en Tilburg door werkzaamheden dicht is. Het duurt wat langer maar je kunt wel meteen weer goedkoper tanken, zelfs langs de rijksweg in België is het fors goedkoper dan bij een Nederlandse pomp. We hebben een mooie dag, weinig bijzondere waarnemingen maar wel een veertigtal soorten gezien. Nu maar afwachten hoe dit gebied er over 4 weken uitziet.

4 Oktober

We zien 2 auto's binnenkomen op de P&R plaats bij Hoogerheide waar we om half elf hebben afgesproken. De derde auto is zoek, probleem met een lampje dat aangeeft dat de bandenspanning te laag is en dat ook na het op peil brengen van die bandenspanning niet uit wil gaan. De auto is als een monster dat zijn eigen wil aan iedereen oplegt. Gelukkig komt ook die auto met het niet te deactiveren alarm snel in beeld en samen rijden we dezelfde route als tijdens de voor-rit hierboven.

Het is schitterend weer, zon en een temperatuur van rond de 16 graden. Ook is er geen wind en dat maakt dat het zomers warm is. In de Hogerwaard polder is even weinig te zien als de vorige keer. Vooral doordat het riet het zicht op water belemmert denken we eerst, maar ook als we wel op het water kunnen kijken is er weinig te zien. Het stopt met wat Ganzen en Zilverreigers en een Roodborsttauit in het topje van een boom. Op de Oesterdam is het weer laag water en daardoor staat alles vrij ver van de dam en lopen er mensen over het slik om piepen te steken, geen goede plek om rustig naar vogels te kijken. Bij de Bergsediepsuis is het nu wat anders dan de vorige keer. Geen Watersnippen maar wel Smienten die wat meer op kleur komen, wat Tureluurtjes en een Zwarte ruit. En in de verte een Visarend op een paal.

We rijden dan door om te gaan lunchen bij de Scherpenissepolder en daar zien we groepen Kieviten en Goudplevieren en de Kluten die daar altijd rondhangen. Heerlijk in de luwte en deels in de zon kunnen we onze lunch opeten en we zijn het eens dat we

zelden zo'n mooie dag hebben uitgekozen voor een excursie. En het lijkt erop dat we nog minstens 2 dagen dit weer houden. Ter afsluiting van de dag rijden we door naar de Rammegors en bij de sluis daar zien we naast een Fuut en weer Goudplevieren en Kieviten ook Zilverpleviertjes en een rondvliegende IJsvogel. Kortom een fraaie afsluiting van een schitterende eerste dag.

We hebben volgens mijn telling ongeveer even veel soorten gezien vandaag als 4 weken terug. Dat ondanks het feit dat je met 8 mensen meer waarneemt dan met twee. We spreken af om morgen een rondje over het eiland te maken en daarbij via de plompe toren bij Burghsluis naar de Prunjepolder in plan Tureluur te rijden en vervolgens via Koekeloere naar de inlagen bij de Heerenkeet te gaan. Belooft ook weer een mooie ervaring te worden en we kijken er naar uit.

Vanaf de Rammegors rijden we ieder op eigen gelegenheid naar het overnachtingsadres. Voor ons is dat Hotel ter Zand in Burgh-Haamstede. En tot onze verbazing is het hotel echt lastig te vinden. Zelfs met de mededeling uit de navi dat de bestemming ongeveer onder de auto moet liggen zien we eerst niet waar we heen moeten. We staan bij 2 slagbomen en zien nergens een aanduiding van wat daar achter ligt, anders dan "Betaald Parkeren". Na nog wat dwalen belande we weer bij de slagbomen en zien dat er tegen de kastjes die dienen voor communicatie met iets binnen een slecht leesbaar velletje zit met daarop "Hotel ter Zand". Dat is nog eens wat anders dan wapperende vlaggen en bogen over de ingang met de naam van de locatie erop. Verder overigens niets aan te merken op het hotel en ook het eten in het restaurant bij het hotel blijkt echt erg lekker. Als je het maar kunt vinden.

We lopen rond een uur of half vijf nog even het dorp Burgh in, dat een kilometer verder ligt. Het dorp is veranderd in een grote rij met borden waarop wordt aangegeven waar je moet starten voor de Kustmarathon die dit weekend wordt gelopen. En waar je mensen moet afzetten voor de wandelmarathon en dan is er ook nog een MTB versie. Kortom, het dorp is een feestversie van zichzelf en we prijzen ons gelukkig dat de excursie van morgen nergens raakt aan het strandparcours van de marathon. Na een stevig inbegrepen ontbijt zijn we rond half 10 zaterdagochtend bij de Plompe toren. Als we komen aanrijden staat er een hele groep al op de uitkijk over de inlage. Het is prachtig weer en morgenkoud. Toch is er niet veel te zien. Enige opwinding is een witte roofvogel op een paaltje. Het blijkt een jonge buizerd te zijn en geen Visarend zoals we eerst even dachten. De rest van de ochtend brengen we door bij de

Prunjepolder waar we bij het kijkscherm koffiedrinken en vooral veel Goudplevieren en Kieviten zien zitten.

Bij het schrijven realiseer ik me eens te meer dat de indrukken over de hele dag worden uitgesmeerd en dat het zelfs zo kort na de waarnemingen al lastig is om alles in de tijd te plaatsen. Zagen we nu al Kemp-hanen daar of waren het alleen de grotere groepen die we later in bij de kijkheuvel Koekeloere zagen? Waren het Grote of Kleine Zilverreigers hier of zat er al een Lepelaar bij? Het mengt zich bij zoveel waarnemingen van de zelfde vogels op verschillende plekken. Bij Koekeloere lunchen we en zien we groepen trekkende Veldleeuweriken en Graspiepers en lopen er heel veel Kemp-hanen over het slik. We zien een paar verdwaalde Sneeuwganzen en genieten ook van de stilte op een punt dat relatief dicht bij de drukke weg van Zierikzee naar Burgh-Haamstede ligt.

Begin van de middag rijden we langs restaurant de Heerenkeet naar de inlagen en daar zien we toch nog weer een aantal andere vogels. Het mooiste zijn de Watersnippen. Watersnippen zien we maar zelden alleen. Je ziet er geen of meteen meer. Ook hier. We zien een kopje bewegen ergens op de punt van een eilandje, dat blijkt een Snip en dan zie je er nog een, die loopt naar een ander eilandje en langs de rand daarvan. Opeens blijkt er daar dan heel verdekt een volgende Watersnip te liggen en als je goed kijkt ligt er verderop nog een. Zo heeft die Watersnip opeens 3 soortgenoten aangewezen..... En dat gaat heel vaak zo.

Rond een uur of drie gaat ieder zijns wegs en wanneer we nog een keer stoppen voor we de inlage verlaten zien we op een landtong een gigantische groep Grutto's staan, met hier en daar een Wulp erdoorheen gemengd. Prachtig gezicht en zeer fraai afscheid van de excursiedag.

Op de route naar het hotel willen we eigenlijk nog even Haamstede bezoeken. Dat is nog steeds lastig bereikbaar maar niet alleen door de marathon. Het blijkt dat de hele winkelstraat in het centrum is

opengebroken en dat je daar meer door het zand moet banjeren dan we de rest van de dag hebben gedaan. Ook de leuke winkeltjes uit onze herinnering lijken opgelost in de tijd. Na een kort rondje gaan we toch richting hotel om daar wat thee te drinken voor we naar onze gezamenlijke maaltijd vanavond gaan. Dat eten is in eetcafé Simpel in Renesse en we hebben twee gezellige uurtjes met elkaar. Op naar de Brouwersdam op zondagochtend.

Op zondagochtend is het half 10 bij de spuisluis. Het is heel ander weer dan de voorgaande dagen. Koud en winderig is het nu, waardoor we met mutsen op en handschoenen aan naar Zeehonden kijken. Verder weinig te zien, alleen een groep Middelste zaagbekken op de grens van waar de telescoop iets zichtbaar maakt. Verder rijdend langs de dam komen we dicht bij meer groepen Zaagbekken maar zien geen Duikers of exotische Eenden. Helaas. We rijden door naar Tij, de vogelhut bij Stellendam en krijgen daar al voor we naar de hut gaan te horen dat er weinig te zien is en dat we beter bij laag water naar de buitenhaven kunnen gaan. Bij de hut is inderdaad niets meer te zien dan 1 Grote en 1 Kleine zilverreiger.

Zittend langs het pad er naar toe is wel een Goudvink te horen. Omdat het 1,5 uur na eb is en nog vrij laag water rijden we naar de buitenhaven van Stellendam waar bij de derde afslag rechts een prachtige slik blijkt te liggen, waarop veel soorten vogels

foerageren. Zo zien we toch Bonte strandlopers en de vrolijke Drieteenstrandlopers heen en weer rennen die er nu niet waren bij de spuisluis op de Brouwersdam. Ik vind die Drieteentjes zo'n optimistisch gezicht ook al weet ik niet waarom. Als we hier alles hebben gezien besluiten we de dag te vervolgen bij Battenoord, in de hoop daar de jaarlijks overwinterende Flamingo's te zien bij de haven. Die zijn daar niet, maar op een droog liggende plaat zien we wel heel veel vogelsoorten samen. En de Flamingo's zijn een paar kilometer verderop bij de Grevelingendam neergestreken, die kun je toch niet overslaan.

Na een rondje N57 en een klein voetgangerstunneltje onder de weg door zien we ze staan, een 70-tal roze vogels die rustig staan te eten zonder zich iets van al die mensen op de kant aan te trekken.

Voor ons zit het er dan op. Een leuke driedaagse vogeltrip met vooral prachtig weer. Want na de koude morgen is in de middag de zon weer doorgebroken als we afscheid nemen en de groepsgenoten in de zon van de Flamingo's blijven genieten. Hoogtepunten benoemen is deze keer niet zo goed te doen. Misschien de IJsvogel bij de Rammegors, maar het kunnen ook de Flamingo's zijn of die ene Kleine zilverreiger die zo schitterde in de zon. En het totaal van 65 soorten geeft aan dat we toch meer hebben gezien dan tijdens de voorverkenning in september op een enkele dag. Wat vooral blijft is de indruk van prachtig weer en samen vogels kijken. Vogels die ons zagen als silhouetten op de kant.

Paddenstoelen excursie naar de Wielewaal op 5 oktober

Tekst en foto's: Karin Koppen

Ook dit jaar konden KNNV-leden weer genieten van de gastvrijheid van de familie Philips op hun landgoed De Wielewaal. Deze jaarlijks terugkerende paddenstoelenexcursie vindt al zeker 40 jaar plaats. Misschien is in de annalen van de KNNV daar nog iets over terug te vinden?

Ieder jaar is het paddenstoelenseizoen anders: we zien andere soorten en veel of weinig vruchtlichamen. Dit jaar kenmerkt zich niet door een explosie van paddenstoelen dus was het voor de 27 deelnemers aan de excursie op 5 oktober toch wat sappen. Uiteindelijk viel het mee en werden er 128 soorten gevonden.

Al vrij in het begin werd de Fraaisteelmycena gevonden, een klein paddenstoeltje dat in bundels staat. Deze paddenstoel heeft een kenmerkende steel: van boven naar beneden een kleurverloop van wit, via bruinoranje, naar donkerbruin. Kort daarna werd de Prachtmycena gevonden, ook een Mycena met een opvallende steel. Bij jonge exemplaren van de Prachtmycena is de steel oranje en deze verkleurt bij

ouder worden naar bloedrood. Bovendien heeft deze paddenstoel oranjegekleurd sap en krijgt het hoedje bij de geringste aanraking oranje vlekken.

De algemene indruk was dat vooral de mycorrhiza soorten het moeilijk hebben met de nattigheid van het afgelopen jaar. Weinig Boleten, weinig Melkzwammen, en Krulzomen maar mondjesmaat. Toch zijn er 13 soorten Russula's gevonden tijdens deze excursie en iedereen zal beamen dat dit jaar een extreem goed jaar is voor de Gele aardappelbovist. Dus hoe het precies zit met de mycorrhizaschimmels? We zullen het aan de wetenschappers overlaten om dat te duiden!

Veel soorten zijn niet met zekerheid op naam te brengen en moeten thuis gecontroleerd worden. En dus werden veel vruchtlichamen meegenomen door de excursieleider Ton Hermans en anderen om thuis nog de microscopische kenmerken te verifiëren. Het mooie weer, prachtige omgeving, aangenaam gezelschap en al die bijzondere paddenstoelen waren ingrediënten voor een geslaagde excursie!

Prachtmycena - *Mycena crocata*

Ton's verzameldoosje

Paddenstoelenlijst excursie Wielewaal op 5 oktober

1	Aleuria aurantia	Grote oranje bekerzwam	59	Lactarius tabidus	Rimpelende melkzwam
2	Alnicola salicis	Wilgenzompzwam	60	Laetiporus sulphureus	Zwavelzwam
3	Alnicola scolecina	Donkere elzenzompzwam	61	Lycoperdon nigrescens	Zwartwordende stuifzwam
4	Amanita muscaria	Vliegenzwam	62	Lycoperdon perlatum	Parelstuifzwam
5	Amanita rubescens	Parelamaniet	63	Lyophyllum decastes	Bruine bundelridderzwam
6	Armillaria mellea	Echte honingzwam	64	Macrotyphula juncea	Draadknotzwam
7	Ascocoryne sarcoides	Paarse knoopzwam	65	Marasmiellus ramealis	Takruitertje
8	Baeospora myosura	Muizenstaartzwam	66	Megacollybia platyphylla	Breedplaatstreephoed
9	Bjerkandera adusta	Grijze buisjeszwam	67	Mutinus caninus	Kleine stinkzwam
10	Boletus edulis	Gewoon eekhoortjesbrood	68	Mycena abramsii	Voorjaarsmycena
11	Calocera viscosa	Kleverig koraalzwammetje	69	Mycena acicula	Oranje dwergmycena
12	Chlorophyllum olivieri	Sombere knolparasolzwam	70	Mycena amicta	Donzige mycena
13	Claviceps microcephala	Pijpenstrootjemoederkoren	71	Mycena crocata	Prachtmycena
14	Clavulina coralloides	Witte koraalzwam	72	Mycena flavescent	Geelsnedemycena
15	Clitocybe metachroa	Tweekleurige trechterzwam	73	Mycena galericulata	Helmmycena
16	Clitopilus hobsonii	Gewone schelpjesmolenaar	74	Mycena galopus var. galopus	Gewone melksteelmycena
17	Clitopilus prunulus	Grote molenaar	75	Mycena haematopus	Grote bloedsteelmycena
18	Coprinellus micaceus	Gewone glimmerinktzwam	76	Mycena inclinata	Fraaisteelmycena
19	Cortinarius largus	Bruine kleibosgordijnzwam	77	Mycena pura	Gewoon elfenschermpje
20	Crepidotus cesatii	Rondsporig oorzwammetje	78	Mycena rosea	Heksenschermpje
21	Cudoniella acicularis	Houtknoopje	79	Mycena sepia	Donkerbruine mycena
22	Daedaleopsis confragosa	Roodporiehoutzwam	80	Mycena vitilis	Papilmycena
23	Delicatula integrella	Plooiplaatzwammetje	81	Nectria cinnabarina	Gewoon meniezswammetje
24	Entoloma pleopodium	Citroengele satijnzwam	82	Panaeolina foenisecii	Gazonvlekplaat
25	Entoloma sericellum	Sneeuwvloksatijnzwam	83	Paxillus involutus	Gewone krulzoom
26	Entoloma sericeum	Bruine satijnzwam	84	Phaeolus schweinitzii	Dennenvoetzwam
27	Entoloma sordidulum	Groezelige satijnzwam	85	Piptoporus betulinus	Berkenzwam
28	Exidia plana	Zwarte trilzwam	86	Plicaturopsis crispa	Plooiwieswaaiertje
29	Flammulaster subincarnatus	Beukendopvloksteeltje	87	Pluteus cervinus	Gewone hertenzwam
30	Fomes fomentarius	Echte tonderzwam	88	Postia Ptychogaster	Boompui
31	Galerina atkinsoniana	Behaard barnsteenmosklokje	89	Postia stiptica	Bittere kaaszwam
32	Galerina clavata	Groot mosklokje	90	Psathyrella candolleana	Bleke franjehoed
33	Gymnopilus penetrans	Dennenvlamhoed	91	Psathyrella corrugis	Sierlijke franjehoed
34	Gymnopus dryophilus	Gewoon eikenbladzwammetje	92	Psathyrella noli-tangere	Oeverfranjehoed
35	Gymnopus erythropus	Kale roodsteelcollybia	93	Psathyrella panaeoloides	Bermfranjehoed
36	Gymnopus peronatus	Scherpe collybia	94	Psathyrella pseudogracilis	Dubbelgangerfranjehoed
37	Hebeloma crustuliniforme	Radijsvaalhoed	95	Pseudoboletus parasiticus	Kostgangerboleet
38	Hebeloma fusisporum	Spoelstrijke vaalhoed	96	Radulomyces molaris	Getande boomkorst
39	Hebeloma velutipes	Opaalvaalhoed	97	Rhodocollybia maculata	Roestvlekkenzwam
40	Heterobasidion annosum	Dennenmoorder	98	Rickenella fibula	Oranjegeel trechtertje
41	Hygrophoropsis aurantiaca	Valse hanenkam	99	Rickenella swartzii	Paarsharttrechtertje
42	Hypholoma fasciculare	Gewone zwavelkop	100	Russula amoenolens	Scherpe kamrussula
43	Hypomyces chrysospermus	Goudgele zwameter	101	Russula betularum	Roze berkenrussula
44	Imleria badia	Kastanjeboleet	102	Russula cyanoxantha	Regenboogrussula
45	Inocybe cookei	Gladde knolvezelkop	103	Russula decipiens	Roze geelplaatrussula
46	Inocybe curvipes	Zilversteelvezelkop	104	Russula fellea	Beukenrussula
47	Inocybe hirtella	Amandelvezelkop	105	Russula fragilis	Broze russula
48	Inocybe maculata	Gevlekte vezelkop	106	Russula ionochlora	Violetgroene russula
49	Inocybe napipes	Bruine knolvezelkop	107	Russula ochroleuca	Geelwitte russula
50	Inocybe sindonia	Blonde vezelkop	108	Russula parazurea	Berijpte russula
51	Isaria farinosa	Bepoederde rupsendoder	109	Russula pectinatoides	Onsmakelijke kamrussula
52	Kuehneromyces mutabilis	Stobbezswammetje	110	Russula undulata	Zwartpurperen russula
53	Laccaria amethystina	Amethistzwam	111	Russula velenovskyi	Schotelrussula
54	Laccaria laccata	Gewone fopzwam	112	Russula vesca	Smakelijke russula
55	Laccaria proxima	Schubbige fopzwam	113	Rutstroemia echinophila	Kastanjestromakelkje
56	Lacrymaria lacrymabunda	Tranende franjehoed	114	Schizopora paradoxa	Witte tandzwam
57	Lactarius quietus	Kaneelkleurige melkzwam	115	Scleroderma areolatum	Kleine aardappelbovist
58	Lactarius subdulcis	Bitterzoete melkzwam	116	Scleroderma citrinum	Gele aardappelbovist

117	Scutellinia scutellata	Gewone wimperzwam
118	Steccherinum ochraceum	Roze raspzwam
119	Stemonitis fusca	Gebundeld netpluimpje
120	Stereum hirsutum	Gele korstzwam
121	Strobilurus esculentus	Sparrenkegelzwam
122	Trametes versicolor	Gewoon elfenbankje

123	Tricholoma sulphureum	Narcisridderzwam
124	Tricholoma ustale	Beukenridderzwam
125	Tubaria conspersa	Zemelig donsvoetje
126	Tubaria furfuracea	Gewoon donsvoetje
127	Xerocomellus engelii	Blozende fluweelboleet
128	Xerocomellus ripariellus	Wijnrode boleet

Wie sjoen us Leudal is...

Sjef Ernes en José Walthuis

Zelfs als het grijs en grauw is, is het Leudal nog één van de mooiste Limburgse gebieden waar een KNNV wandeling op zijn plek is. Op 9 november hebben we een prachtige wandeling gemaakt door het schilderachtige 3-beken landschap van de Leubeek, de Tungleroyse Beek en de Zelster Beek. Vanaf de parkeerplaats bij het bezoekerscentrum (Roggelseweg 58, Haelen) 'gidsen' ze ons a.h.w. door bos en heide. De wandeling blijkt telkens weer een mooie combinatie van indrukwekkende metershoge beboste beekoevers, gevolgd door een meer open heide wandeling.

We werden in het beekdal meteen welkom geheten door koorzang van de Grote bonte specht, Boomklever en Boomkruiper, Staartmees en Goudhaantjes, Pimpelmezen en Roodborst.

Ook de aanwezigheid van de Bever in dit landschap

is niet meer te missen, er lijkt wel een ware aanslag te worden gepleegd op de bomen langs de beken, zoveel verse knaagsporen waren er. Uiteraard horen bij herfstwandelingen zoals deze de Paddenstoelen. Grote Parasolzwammen, Gele aardappelbovisten en de Oranje trilzwam blijven fotogeniek, net als de mooie Blauwe kaaszwam.

Wat erg opviel in het landschap was de aanwezigheid van een knaloranje boomalg op de boomstammen. Een groene alg uit het geslacht 'Trentepohlia' die door klimaatverandering vanuit het zuiden naar het noorden lijkt te zijn opgerukt. De alg heeft veel carotenoïde pigmenten (die ook in worteltjes zitten), vandaar de kleur.

Enkele van de vele foto's die zijn gemaakt zijn uiteraard gedeeld op Instagram en Facebook.

Artikelen

Het Gentiaanblauwtje

Bert van Rijsewijk

Afbeelding 1

Het Gentiaanblauwtje (*Phengaris alcon*) is een lid van de familie van de Blauwtjes, de *Lycaenidae*. Het is een zeldzame standvlinder die lokaal voorkomt op de zandgronden in Zuid-, Midden- en Noordoost-Nederland. Afbeelding 1 toont links het vrouwtje, rechts het mannetje. Volgens de Nederlandse rode lijst is het Gentiaanblauwtje een bedreigde soort. Om te overleven is het Gentiaanblauwtje volledig afhankelijk van een specifieke waardplant (monofaag) en van de adoptie en verzorging door een kolonie van een specifieke waardmier (obligaat myrmecofiel). De waardplant is de Klokjesgentiaan (*Gentiana pneumonanthe*), de waardmieren zijn de Bossteekmier (*Myrmica ruginodis*) en de Moerassteekmier (*M. scabrinodis*) en wellicht de gewone steekmier (*M. rubra*). De soort heeft één generatie per jaar en de vlinder vliegt van half juni tot in augustus.

Afbeelding 2

De eitjes worden door het vrouwtje afgezet op zowel grote als kleine knoppen van de Klokjesgentiaan met enige voorkeur voor gentianen die in de buurt staan van een mierenest. Een eitje, afbeelding 2, heeft een

doorsnede van ongeveer 0,6 mm en een dikte van ongeveer 0,3 mm, zie ook afbeelding 4. Het rupsje komt na ongeveer 10 dagen uit het ei en vreet zich een weg naar het vruchtbeginsel door de bodem van het eitje waar de eischaal dunner is. De lege witte eischaal blijft nog lang goed zichtbaar op de bloemknop. Afbeelding 3 toont het nuchtere rupsje van het Gentiaanblauwtje. De foto is gemaakt bij het uitkruipen van een eitje, bij toeval gelegd op een graspietje. De lengte van het rupsje is ongeveer 0,9 mm.

Afbeelding 3

Tot het vierde stadium voedt het rupsje zich met de zachte delen van het vruchtbeginsel. Dan verlaat het de Klokjesgentiaan en wordt door knooppieren meegenomen. In het nest gedraagt het rupsje zich als een parasiet. Van de eitjes die op een knop gelegd worden bereiken hooguit 4 tot 6 rupsjes het vierde stadium. Het komt vaak voor dat er op een knop te veel eitjes gelegd zijn. Op afbeelding 4 zijn bijvoorbeeld alleen al 17 eitjes zichtbaar.

Afbeelding 4

Voedselgebrek kan dan leiden tot sterfte maar ook tot lichtere rupsen die daardoor minder kans hebben om in een mierenest te overleven (Vanreusel W.). Het is niet duidelijk of er ook kannibalisme optreedt (Vanreusel W.). Er wordt nergens vermeld dat de rups soms een overbevolkte knop verlaat om elders voedsel te zoeken, iets wat je normaal gesproken zou verwachten van een vlinderrups. Uit eigen ervaring durf ik de stellen dat rupsjes, op zoek naar voedsel, inderdaad in staat zijn een overbevolkte knop te verlaten. Een aantal jaren geleden nam ik om foto's te maken op 26 juli één bloemstengel van de Klokjesgentiaan mee met drie knoppen en, naar ik dacht, één eitje. Thuis bleek dat er ook nog twee verborgen eitjes op zaten. De bloemstengel heb ik op water in een afgesloten accubak gezet. Tot mijn verbazing kropen er op 5 augustus plotseling negen rode rupsjes rond in de accubak! Dat is nauwelijks anders te verklaren dan door aan te nemen dat minstens enkele van deze negen rupsjes elders uit het ei gekropen zijn en niet uit eitjes op de bloemstengel die ik mee naar huis nam.

Afbeelding 5

Afbeelding 5 toont het rupsje in het vierde stadium: het is kortgeleden voor de derde keer verveld. Het kopschild moet nog uitharden en wordt daarbij zwart. Het rupsje is ongeveer 3,1 mm lang. Dit stadium wordt in zo'n 14 dagen bereikt. In deze fase verlaat het rupsje de Klokjesgentiaan en wordt het, als alles goed gaat, meegenomen door de waardmier (Afbeelding 6).

Afbeelding 6

Eenmaal geaccepteerd in het nest, wordt de rups door de mieren gevoed alsof het een mierenlarve is. Daarnaast eet de rups ook mieren eitjes, larven en poppen (N. W. Elfferich). Gaandeweg ontwikkelt de rups in het mierenest weer een blekere kleur. Zo overwintert de rups in het mierenest en vervelt pas weer bij de verpopping in het begin van de zomer. Het popstadium duurt ongeveer 22 dagen. Het Gentiaanblauwtje leeft daarmee het grootste deel van zijn leven, ongeveer 330 dagen, in de mierenkolonie. De vlinder komt, ergens in de zomer, vroeg in de morgen uit de pop als de mieren nog niet erg actief zijn.

Afbeelding 7

Actieve mieren vallen de vlinder aan en de vlinder maakt zich daarom zo snel mogelijk uit de voeten om ergens uit het zicht van de mieren de vleugels op te pompen en te laten drogen. Afbeelding 7 toont een vrouwtje. Man en vrouw zijn aan de hand van een afbeelding van de onderzijde niet of nauwelijks van elkaar te onderscheiden.

In eerste instantie is het Gentiaanblauwtje in Nederland afhankelijk van de aanwezigheid van de Klokgesgentiaan. Buiten Nederland komt deze vlinder voor op meerdere soorten uit de gentianenfamilie, o.a. op Kruisbladgentiaan (*Gentiana cruciata*). In 1942 beschreef Lempke het Duingentiaanblauwtje op Kruisbladgentiaan maar sinds 1980 komt de soort daar niet meer voor (W.H.J.M. Geraedts). In de Ardèche in Frankrijk ontdekten we in 2017 tot onze verbazing zelfs Gentiaanblauwtjes op Gele gentiaan (*Gentiana lutea*)!

Daarnaast heeft het Gentiaanblauwtje een knooppmierenvolk nodig en die relatie ligt een stuk ingewikkelder dan die met de waardplant. De rups van het Gentiaanblauwtje heeft enkele eigenschappen die mogelijk van belang zijn bij de interactie met en acceptatie door de waardmier.

De vorm van het rupsje komt globaal overeen met die van een knooppmierenlarve en de huid is opvallend taai en dik zodat ze bestand is tegen de greep door mierenkaken. Het rupsje beschikt op de rugzijde over verspreid liggende kleine klierwratjes (zgn. orgaantjes van Malicky) en een dorsaal nectarorgaan op het zevende achterlijfssegment (zgn. orgaan van Newcomer) waaruit energierijke secreties voor de waardmieren worden uitgescheiden. Het rupsje kan geluiden maken: Marco Sala stelt dat rupsen binnen het mierenvolk een hogere status kunnen bereiken door de geluiden van de koningin te imiteren. Verder heeft het rupsje een geurpatroon. Een

gedeelte van de geur wordt in het nest overgenomen van de waardmier, maar een belangrijk deel van de geurstoffen produceert het rupsje zelf voordat er enig contact met de mieren is geweest (Vanreusel, W.). Recent onderzoek van Science4Nature in Nederland laat zien dat de geurpatronen van de rupsen in Nederland overeenkomen met die van de Bossteekmier en dat onderzoek gaat er daarom van uit dat de Bossteekmier de belangrijkste waardmier van het Gentiaanblauwtje is in Nederland. Al met al blijft het natuurlijk lastig om de interactie tussen rupsjes van het Gentiaanblauwtje en de waardmier te interpreteren en te bepalen welke eigenschappen van het rupsje nodig zijn om tot acceptatie door het mierenvolk te komen en welke eigenschap daarbij het belangrijkste is. Vanreusel W. komt tot de conclusie dat we er van uit moeten gaan dat het Gentiaanblauwtje naast de Bossteekmier als optimale waardmier ook de Moerassteekmier en Gewone steekmier als waardmier heeft of kan hebben.

Het Gentiaanblauwtje: een fraai vlindertje met een interessante maar complexe levenscyclus!

Referenties

- vlinderstichting.nl
- Geraedts, W.H.J.M., 1986 Landelijke Dagvlinderproject-LH, Wageningen.
- Bink, F.A., Ecologische Atlas van de Dagvlinders van Noordwest-Europa.
- Science4Nature Sleutelfactoren herstel levensvatbaarheid Gentiaanblauwtje.
- Vanreusel, W., Maes D. & Van Dyck H. (2000), Soortbeschermingsplan Gentiaanblauwtje.
- N. W. Elfferich, Kweekervaringen met *Maculinea alcon Schiff*.
- Marco Sala, Variation in Butterfly Larval Acoustics as a Strategy to Infiltrate and Exploit Host Ant Colony Resources.

Najaarskamp Vogelwerkgroep Lac du Der

Tekst en foto's: Martien Helmig

Een kamp, speciaal georganiseerd voor het observeren van Kraanvogels bij het Lac du Der in de regio Grand-Est, noord Frankrijk.

Vijftien deelnemers, leden van de Vogelwerkgroep en hun partners deden mee. Sommigen bezochten de streek voor het eerst, anderen kwamen hier al sinds de jaren 90. Zo ook Annemieke en Rob van Vucht, die dit kamp en ook de plekken en trips hadden voorbereid.

Geschiedenis

Het gebied heet voluit Lac du Der-Chantecoq. Der, naar de historische naam van de vlakte waarin het kunstmatige Lac is gelegen, en Chantecoq naar één van de dorpen die erin zijn verdwenen.

De regio heette voorheen Champagne-Ardenne en de streek werd ook wel met Champagne humide aangeduid. Een nat gebied dus, waar de rivier de Marne doorheen stroomt.

Een heel stuk stroomafwaarts komt de Marne in de Seine uit en stroomt vervolgens door Parijs. Bij aanvoer van veel water kwamen delen van Parijs nog al eens onder te lopen. Om dat voor de toekomst te voorkomen werden in 1974 al rondom dit hele gebied hoge dijken aangelegd, waardoor een groot waterbergingsgebied ontstond van zo'n 4800 ha. Ten koste van drie dorpen: het genoemde Chantecoq, Champaubert-aux-bois en Nuisement-aux-bois. Bij lage waterstand zijn nog fundamenten te zien van enkele gebouwen. Alleen het kerkje van Champaubert is bewaard gebleven. De functie van het Lac du Der is nu dat bij veel Marne-water het meer via een aanvoerkanaal wordt gevuld en bij weinig aanvoer via een kanaal aan de lage kant water wordt afgevoerd. Het effect daarvan is dat er 's zomers zoveel water staat dat het voor de watersport kan worden benut en in voor- en najaar bij een lage waterstand Kraanvogels op de trek voor hun nachtelijk verblijf er gebruik van maken.

Tegelijkertijd wordt Parijs ontzien voor te hoog water, maar het kan ook van extra water worden voorzien bij te lage aanvoer, ook in de vorm van drinkwater. Regulering dus.

Overigens, de Seine zelf loopt iets zuidelijker ook door de streek. Voor deze rivier is een soortgelijke oplossing gecreëerd met het aanleggen van het Lac d'Orient.

Kraanvogels

De broedgebieden van de Kraanvogel *Grus grus* strekken zich uit van Scandinavië tot Oost-Siberië. Er werden voorheen 3 ondersoorten onderscheiden, maar nieuwe taxonomische inzichten laten zien dat het om één en dezelfde soort gaat. We hebben het dan over, geschat, 500.000 exemplaren. Daarvan broeden de meeste in Scandinavië, Finland en het westen van Rusland. Al deze vogels trekken van hun

broedgebied naar zuidelijke overwinteringsgebieden. Uit de oostelijke broedgebieden trekken ze naar Hongarije, die vogels zien wij in West-Europa niet. De meer westelijke broeders trekken over onze streken. Belangrijke tussenstops zijn dan Rügen en Diepholz in Duitsland en vervolgens het Lac du Der in Frankrijk. Uiteindelijk via de Pyreneeën naar Extremadura in Spanje en soms zuidelijker om de winter door te komen. Dit schouwspel herhaalt zich in het voorjaar in omgekeerde richting, jaar in jaar uit. Een Kraanvogel kan zo'n 12 jaar oud worden (in gevangenschap veel meer).

Zoals velen van ons al hebben meegemaakt kan de trekroute ook over Nederland gaan, dat zich vooral bij de najaarstrek voordoet en dan vooral bij oostenwind. Het schijnt dat de kranen in het voorjaar meer haast hebben en een zo kort mogelijke route kiezen.

Om grotere aantallen te zien en het hele spektakel te kunnen meemaken zijn het Lac du Der en ook Diepholz gemakkelijk te bereiken locaties. De ondiepe plassen in deze gebieden worden benut als slaapplekken. Foerageren doen ze overdag in de omgeving, bijvoorbeeld op maisvelden. Het zicht en geluid bij hun vertrek bij zonsopkomst en 's avonds weer hun terugkomst is voor iedereen, ook de plaatselijke bevolking, altijd weer een belevenis. Dat kan enkele dagen duren, maar soms weken achterelkaar van steeds weer nieuwe groepen vogels. In het weekend dat wij er waren zouden er volgens officiële tellingen ruim 40.000 exemplaren verblijven.

Zoals te verwachten is het gebied, daar vallen ook de Lacs en Étangs in de omgeving onder, ook heel geschikt voor andere (water)vogels. Zoals: Grote en Kleine zilverreigers, IJsvogels, Waterrallen, Waterpiepers, Watersnippen, verschillende eendensoorten, Kokmeeuwen, Geelpootmeeuwen, Rode wouwen, heel veel Kieviten, maar vooral ook Aalscholvers.

Kraanvogels vertrekken in alle vroegte

Mevrouw IJsvogel wacht op vis

Kraanvogels fouragerend in het veld

Waterrallen kunnen ook zwemmen

Aalscholvers

Zeker zo spectaculair als de Kraanvogels waren de enorme groepen Aalscholvers. Op de laatste dag van het verblijf van de meeste deelnemers werd het Presque'île de Nemours bezocht, met een prachtig zicht op een rustig stuk van het Lac. Zeg maar gerust duizenden exemplaren kwamen aanvliegen en gingen aan de oevers zitten, om vervolgens met z'n allen het water op te gaan om te vissen.

Enkele Kraanvogels vliegen tussen Aalscholvers

Half vliegend, watertrappend, duikend, etend en weer rustig. Het is bekend dat Aalscholvers dit gedrag vertonen. Op het IJsselmeer bijv. is dat vanaf schepen ook te aanschouwen. Maar om dit voor je neus te zien gebeuren, te horen en te zien, is toch heel bijzonder. Kokmeeuwen en Zilverreigers wachtend op hun beurt om wat mee te pikken.

Daarmee sloten wij het kamp af. Met uitzonderlijke waarnemingen en met uitzonderlijk goed weer voor de tijd van het jaar.

Aalscholvers vissen massaal

Aalscholvers na het vissen

Verstening van tuinen oorzaak van sterke afname van de Merel als stadsvogel

Rob Aarts

Onze meest iconische stadsvogel de Merel gaat in onze urbane omgeving in aantal achteruit. Dit blijkt uit onderzoek door SOVON vogelonderzoek Nederland. De Merel, in vroegere tijden een echte bosvogel, voelde zich geleidelijk thuis in onze stedelijke omgeving. Er werd al langer gesproken over bosmerels en stadsmereels. Er zijn dus inmiddels verschillen ontstaan in de loop der tijd. Stadsmereels hebben minder last van parasieten, trekken in de herfst minder weg naar het zuiden en broeden eerder dan bosmerels. Ook is er zelfs verschil in zang. Voor de nestbouw waren gemeentelijk en particulier struikgewas ruim aanwezig, terwijl de gazons in plantsoenen en tuinen zorgden voor voldoende aanbod aan bijvoorbeeld regenwormen. Echter, de aantallen Merels in onze urbane omgeving nemen eigenlijk al sinds 1990 af. Vanaf 2007 noteerden vrijwilligers en professionele vogeltellers via het SOVON steeds minder Merels in het stedelijk gebied. Deze speciale telling, het meetnet urbane soorten, tot 2015 laat dit duidelijk zien. Daarenboven nam van 2016 tot 2019 de landelijke merelpopulatie met 30% af ten gevolge van het dodelijke Usutu virus. Dit laatste gegeven staat dus los van de stedelijke tellingen.

De oorzaken van de achteruitgang van de Merel zijn divers. Nederland verstedelijkt meer en meer. De versteende oppervlakte in ons land nam met 15 % toe tussen 2000 en 2018. In geen enkel ander land binnen de EU nam de verstening zo sterk toe. Daar ligt dus de hoofdoorzaak. Met elkaar hebben we de mond vol over biodiversiteit, maar als zelfs een iconische stadsbewoner als de Merel het moeilijk heeft wordt dit met die verstening dan geen holklinkend begrip? Als we weten aan welke eisen de omgeving voor de Merel en andere struikbroeders zoals Roodborst en Heggenmus moet voldoen dan hoeft dat niet te gebeuren. Uit de SOVON analyse van de tellingen blijkt een aantal belangrijke gegevens. De Merel houdt van struikbegroeiing als broedgebied. Hoe groter het oppervlak aan struikgewas hoe meer Merels er zijn te vinden. Ook ander groen is van belang, zoals gazon om voedsel te zoeken. Dit lijkt op een open deur, maar die open deur is nu wel wetenschappelijk vastgesteld, evenals de sterk negatieve tendens in aantallen rondom hoofdwegen in de stad.

Een deels wit Merelmannetje – Foto: Gerard Vos

Opmerkelijk is dat het aandeel oppervlak woongebied, dus b.v. woonwijken, een sterk positief effect heeft op de aantallen Merels. Dat was dus al het geval sinds de trek van de Merel naar de stad. En daar komt nu de aap of liever de Merel uit de mouw. De Merel heeft een voorkeur voor struiken als struikbroeder en er is een voorkeur voor woongebied. Waardoor nemen de aantallen Merels dan toch af? Dat komt door de sterke verstening van particuliere tuinen. Het totaaloppervlak aan tuinen in een woonwijk is veel groter dan de ruimte voor gemeentelijk groen. Zeker in de huidige en toekomstige nieuwbouwwijken wordt het tuinoppervlak per woning kleiner en toch willen we een terras van steen en veranda met barbecue en als het even kan ook nog een tuinhuisje. Blijft me daar even weinig merelgroen over en dat groen moet ook nog eens weinig onderhoud vergen. Een dergelijke ontwikkeling wordt ook gestimuleerd door tuinprogramma's gesponsord door de steenindustrie met steeds weer nieuwe aantrekkelijke producten.

Biodiversiteit? Dat doen we zelf! Ik hoop vanuit mijn eigen tuin te kunnen blijven genieten van de prachtige zomeravondzang met meerdere zingende Merels in de buurt, die, hoe mooi is dat, alvorens hun gezang steeds weer opnieuw te laten horen wachten tot de ander is uitgezongen. Ze geven elkaar ondanks hun competitie de ruimte. Laten wij hen ook de ruimte geven.

Observaties van een theaterrat

Jap Smits

Theatermaker, dichter, journalist en schrijfster Marjolijn van Heemstra (Amsterdam, 1981) is bezig met het realiseren van een project met de naam "Observaties van een theaterrat". Zij doet dit in samenwerking met het Parktheater in Eindhoven.

Marjolijn vraagt zich af, welke levende wezens zijn het publiek van het publiek? In de zomer van 2024 benaderde Heemstra Jap Smits, voormalig Staatsbosbeheer boswachter ecologie en lid van de Eindhovense KNNV insectenwerkgroep, om samen met hem een ecologische scan van het Parktheater te maken. Ook het Parktheater is erg enthousiast en vooral ook heel benieuwd naar deze verborgen faunistische wereld. De waargenomen organismen uit deze scan vormen de basis voor de voorstelling 'Observaties van een theaterrat'. Te zien tijdens theaterfestival Nieuwe Maan in januari 2025.

Inspiratie vooraf

"Observaties van een theaterrat" is volgens Heemstra een verhaal waarin het theater geen afgesloten ruimte is maar een poreus tehuis voor staarten, vleugels en pootjes. Een oefening in stil zitten en bekeken worden, om vanuit die positie het gesprek met de wereld aan te gaan en zo - wie weet - wat van de banden aan te halen die lang geleden verbroken werden. Om te snappen wat hier leeft moeten we proberen deze plek te zien door de ogen van niet-menselijke wezens, vertelt Marjolijn. Van buiten is dit een rots. Van binnen een gang- en grottenstelsel. Anders dan de meeste grottenstelsels is het hier droog. Droog betekent levenloos. Want water is de belangrijkste voorwaarde voor leven. Ondanks de droge leefomgeving zijn er wezens die zich tijdens hun evolutie hebben aangepast en in dit grottenstelsel weten te overleven.

Een bijzonder insect

Tijdens de zomersluiting zijn Marjolijn en Jap meerdere malen op expeditie gegaan. Ze onderzochten naast de daken ook elk klein donker en verborgen hoekje binnen dit immense grottenstelsel.

Uit het blog van Marjolijn van Heemstra:

Op een van de expedities stuitten Jap en Marjolein op een heel bijzonder insect. Eentje dat je bijna altijd over het hoofd ziet omdat hij zo klein is. We

hebben het over de Huisspringstaart *Seira Domestica*. Een mysterieus wezen, glanzend zilver, vleugelloos, geschubd en met een lange klauw en één grote tand. Afkomstig uit de grote springstaartfamilie. Vierhonderd miljoen jaar oud, ze behoren tot de oudste dieren op aarde. Een exoskelet, hun hele leven aan het groeien en vervellen. Een huid die zo waterafstotend is dat er onderzoek naar wordt gedaan, omdat wij daar ook iets aan kunnen hebben. Verreemd naar de springvork onder hun buik waarmee ze wel 16 keer hun eigen lengte kunnen springen en zichzelf kunnen verankeren in de grond om niet weg te waaien.

Het exemplaar dat we hier vonden zat stil. Leek zich thuis te voelen, onder het vergrootglas waren haar ogen twee grote, zwarte rustpunten. Ze zag er kwetsbaar uit, een millimeter of 2,5 - de eerste de beste borstel of doek zou haar zo wegvagen. Hoe langer ik naar haar keek hoe meer ik haar wilde beschermen tegen de schoonmaakkdienst maar ik durfde haar niet aan te raken, te kwetsbaar, mijn vinger zou haar onmiddellijk pletten. Zag ze mij? Met ongerustheid laat ik haar achter die middag. Hoe lang zal ze hier overleven, in dit vijandige grottenstelsel? Ik kijk twee keer om maar zie haar natuurlijk niet meer, klein als ze is. En dan, twee weken later, als we terug zijn, vinden we haar op precies dezelfde plek!

Op 1 september hebben we het seizoen feestelijk afgetrapt met de jaarlijkse Open dag! Tijdens dit evenement zijn de eerste onderzoeksresultaten bekend gemaakt door insectenkenner Jap Smits en Marjolijn van Heemstra.

Jap legde deze en andere waarnemingen zoals bijvoorbeeld de Grote Steatoda spin, het Fruitvliegje en een Papiervisje, zorgvuldig vast op de foto. De faunistische wereld van het Parktheater was tot 30 september te zien op een tentoonstelling in het theatercafé.

Stap jij in deze groene wereld van het Parktheater? De ecologische scan van het Parktheater is de basis voor de voorstelling "Observaties van een theater-rat", te zien tijdens het theaterfestival Nieuwe Maan in januari 2025. Zie: tinyurl.com/5a9m7db5

bee@japsmits.nl
www.japsmits.nl

Marjolijn tussen de touwen

Papiervisje *Ctenolepisma longicaudata*

Grote Steatoda *Steatoda grossa* man

Grote trilspin *Pholcus phalangioides*

Huisspringstaart *Seira domestica*

Fruitvliegje *Drosophila immigrans*

Venkraai, KNNV Afd. Eindhoven, Ansbalduslaan 10-B, 5581CW Waalre

